

Crna Gora
Ministarstvo poljoprivrede,
šumarstva i vodoprivrede

IPARD

IPARD ZA TEBE

2025

DEVETO IZDANJE

www.gov.me/ipard

JANUAR - MART

pitajte.ipardzatebe@mpsv.gov.me

1 ČETVRTA sjednica Odbora za nadgledanje IPARD programa

Potpisano 67 IPARD ugovora sa crnogorskim poljoprivrednim proizvođačima za investicije u ruralni turizam

2

3 Ex-post evaluacija IPARD II programa 2014 - 2020

Rakočević: Kroz IPARD II u poljoprivredu uloženo 77 miliona eura, kroz IPARD III slijedi još 82 miliona

4

5 Položaj žena u ruralnim područjima

Uspješna priča: IPARD podrška doprinosi razvoju seoskog turizma u Crnoj Gori

6

U ovom broju:

1. POGLAVLJE

ČETVRTA SJEDNICA ODBORA ZA NADGLEDANJE IPARD PROGRAMA

Predstavnici Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Evropske unije istog dana održali su ČETVRTU sjednicu Odbora za nadgledanje IPARD III programa.

Na održanoj sjednici članovi IPARD odbora, koje čine predstavnici institucija koje su uključene u sam proces sprovođenja IPARD III programa, kao i predstavnici poljoprivrednih proizvođača, odnosno udruženja iz različitih sektora poljoprivredne proizvodnje i predstavnici nevladinog sektora svojim predlozima i radom predstavljali su ostvarene ciljeve IPARD programa.

Osim članova IPARD odbora za nadgledanje, sjednici su prisustvovali predstavnici Generalnog direktorata Evropske komisije za poljoprivredu i ruralni razvoj (DG AGRI), Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, Ministarstva finansija, Revizorskog tijela Crne Gore, Razvojna banka (ex Investiciono razvojni fond), Privredne komore, Udruženja poljoprivrednih proizvođača i drugi.

Kao i svake godine, za predstavnike Evropske komisije organizovana je posjeta IPARD korisnicima, gdje su u neposrednoj komunikaciji mogli da sagledaju sve izazove u sprovođenju IPARD programa.

2. POGLAVLJE

POTPISANO 67 IPARD UGOVORA SA CRNOGORSKIM POLJOPRIVREDNIM PROIZVOĐAČIMA

za investicije u ruralni turizam

Ugovori o dodjeli bespovratne podrške Evropske unije u iznosu od **60 do 70 odsto** investicija u poljoprivredna gazdinstva kroz IPARD III program za podmjeru 7.1, potpisani su u Podgorici sa **67 poljoprivrednih proizvođača**. U investicije namijenjene razvoju ruralnog turizma biće uloženo ukupno **10,6 miliona eura**, od čega će proizvođačima biti vraćeno oko **6,8 miliona eura**.

Prema trenutnom stanju, najveći broj projekata biće realizovan u opštinama Nikšić, Žabljak i Mojkovac. Većina investicija odnosi se na izgradnju objekata za ruralni turizam i njihovo opremanje, uz ugradnju fotonaponskih panela. Očekuje se da će realizacija ovakvih projekata doprinjeti postizanju standarda EU, povećanju broja radnih mjesta u sjevernom dijelu CG i doprinijeti većoj vrijednosti poljoprivredne proizvodnje.

Ministar poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Vladimir Joković podsjetio je da je ovo jedna od najatraktivnijih mjera IPARD programa za koji je šira javnost iskazala veliko interesovanje, gdje ukupna vrijednost prihvatljivih troškova iznosi od **10 do 200 hiljada eura**.

Potencijalni korisnici mogli su da apliciraju za izgradnju, rekonstrukciju i opremanje komplementarnih ugostiteljskih objekata za pružanje usluga smještaja, objekata za pripremanje hrane i pića, uređenje turističke infrastrukture.

U okviru javnog poziva kroz IPARD III program podnijeto je **165 zahtjeva** za podršku. Ukupna vrijednost traženih investicija je oko **26 i po miliona eura** (bez PDV-a), a potencijalni iznos podrške je iznad **17 miliona eura**. Posebno moram da čestitam ovim prvenstveno vrijednim ljudima koji su aplicirali i veoma sam zadovoljan što ih danas imamo u ovom broju, jer vjerujem da će ovih **67 investicija u ruralni turizam značajno unaprijediti turističku ponudu u ruralnim predjelima Crne Gore**, a biće ih i više, jer se još čekaju neki korisnici da se izjasne i da kompletiraju dokumentaciju - istakao je ministar Joković.

Prema riječima **ambasadora Satlera**, današnje potpisivanje ugovora za dodjelu prvih 5 miliona eura bespovratne podrške EU od ukupno 63 miliona opredijeljenih kroz IPARD III program jasno pokazuje šta Evropska unija predstavlja i na koji način unapređuje kvalitet života ljudi.

„Ova investicija će pomoći malim preduzećima, poljoprivrednicima i porodicama da svoje snove pretoče u stvarnost i da radom na svojoj zemlji u prelijepim ruralnim krajevima Crne Gore ostvare pristojan život,“ saopštio je.

Ambasador EU je naveo da je današnje potpisivanje prvih ugovora u okviru IPARD III programa tek početak.

„Radujemo se podršci Evropske unije za brojne buduće inicijative koje će nastaviti da transformišu ruralna područja širom Crne Gore u aktivnije i ekonomski produktivnije zajednice.“

Marko Radonjić, generalni direktor Direktorata za plaćanja i šef IPARD Agencije objasnio je;

„Nakon završenih kontrola projekata, koje su uključivale i administrativne i terenske kontrole, poslije potpisivanja prvih Ugovora, očekuje se nastavak potpisivanja, tokom marta mjeseca, za uspješno ocijenjene projekte u okviru ovog Javnog poziva za podmjernu 7.1 IPARD III programa.“

*„Sa ponosom ističemo da smo u periodu 2015-2024, kroz IPARD program, realizovali 553 plasmana u iznosu od preko 40 miliona eura, a samo u prošloj godini realizovano je 139 projekata u iznosu od 8,5 miliona eura, što je, kada govorimo o broju realizovanih projekata, više nego u četiri prethodne godine, što govori o opredijeljenosti novog menadžmenta da stavi fokus na podršku IPARD projekata. Spremno dočekujemo i ovaj poziv, pa i ove godine imamo u ponudi IPARD program za razvoj poljoprivrede koji podrazumijeva kamatnu stopu od 4% fiksno i rokove povraćaja do 12 godina, uz grejs period i do 4 godine, zavisno od kompleksnosti projekta koji se finansira“, saopštio je **Đuro Kažić**, direktor sektora kredita u Razvojnoj banci.*

Ministar Joković zahvalio je partnerima iz EU, Ministarstvu finansija i Razvojne banke na proaktivnom djelovanju u cilju realizacije ovih investicija i čestitao svima koji su podnijeli prijave sa uvjerenjem da su ovakve investicije temelji za razvoj ruralnog dijela Crne Gore.

EX-POST EVALUACIJA IPARD II PROGRAMA 2014-2020

Projekat "Ex-post evaluacija IPARD II Programa 2014-2020" započeo je 15. januara 2025. godine, u skladu sa potpisanim ugovorom i biće realizovan u roku od sedam meseci. Početni sastanak projekta održan je **4. februara 2025. godine**. Opšti cilj ove evaluacije definisan je Projektnim zadatkom (ToR), a potrebno je sprovesti ex-post evaluaciju koja pokriva korišćenje resursa, efikasnost i efektivnost sprovođenja IPARD II programa, njegov uticaj i doslednost sa ex-ante evaluacijom. Ex-post evaluacija treba da obuhvati sve faktore koji doprinose uspjehu/neuspjehu sprovođenja, postignuća i rezultate IPARD II programa, uključujući njihovu održivost.

Specifični ciljevi, kako su definisani u ToR-u, su evaluacija svake akreditovane mjere IPARD programa, uključujući budžetsku alokaciju (počevši od inicijalne budžetske alokacije) i evaluaciju logike intervencije za sve akreditovane mjere IPARD programa; Definisanje metodološkog pristupa za evaluaciju, uključujući „Smjernice za ex-post evaluaciju IPARD programa 2014-2020“ kao i druge relevantne izvore: polu-strukturisani intervjui sa zainteresovanim stranama (prema unaprijed pripremljenim upitnicima); studije slučaja odabranih korisnika; indikatori programa i razni alati za evaluaciju za analizu podataka; metodologija za evaluaciju odgovora/pitanja i alati potrebni za kvantitativnu i kvalitativnu analizu (intervjui, upitnici, sprovođenje studija slučaja); Definisanje drugih instrumenata za prikupljanje podataka, koje konsultant smatra prikladnim i neophodnim; Definisanje indikatora (pored indikatora programa) i informacija na osnovu mogućnosti procjene efikasnosti, efektivnosti i relevantnosti sprovođenja mjera kao i IPARD programa; Ovi indikatori mogu, na primjer, uključivati praćenje trendova mogućeg uticaja IPARD II na trgovinu, mikroekonomiju (npr. potražnju i ponudu), održivost (npr. vještine, kapacitet i znanje poljoprivrednika) jer mogu dodati vrijednost agro sektoru kroz povećanu efikasnost i efektivnost.

Definisanje metodologije za izračunavanje, analizu i objašnjenje svih predviđenih rezultata indikatora i indikatora performansi IPARD programa; Evaluacija odgovora na pitanja, intervjue, studije slučaja i u skladu s tim procjena efikasnosti sprovođenja IPARD programa; Identifikacija uskih grla u sprovođenju IPARD programa i predlaganje preporuka za njihovo prevazilaženje u tekućem programskom periodu; Identifikacija faktora koji su doprinijeli uspješnom/neuspješnom sprovođenju IPARD programa i predlaganje preporuka na osnovu nalaza; Predlaganje preporuka za poboljšanje sistema praćenja, metodologije i alata za prikupljanje i čuvanje podataka za tekući programski period; Priprema početnog izveštaja o trenutnoj situaciji, ex-post izveštaja, uključujući izmjene i opravdanja u vezi sa zahtjevima Evropske komisije (ako je potrebno); Priprema opštih/specifičnih zaključaka i prijedloga na osnovu nalaza;

Pored gore navedenih specifičnih ciljeva predviđenih projektnim zadatkom, Konsultant će uložiti dodatne napore u ispitivanje razloga koji su doveli do neakreditacije i neimplementacije mjera M4, M5, M6, i M9 programa IPARD II, sa ciljem pružanja preporuka za period programa IPARD III. Nadalje, izveštaj o ex-post evaluaciji će analizirati i ocijeniti razloge za izmjene Programa IPARD II.

4. POGLAVLJE

RAKOČEVIĆ: KROZ IPARD II U POLJOPRIVREDU ULOŽENO 77 MILIONA EURA, KROZ IPARD III SLIJEDI JOŠ 82 MILIONA JAVNE PODRŠKE

Direktorica Direktorata za ruralni razvoj u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Andrijana Rakočević, najavila je da IPARD III program donosi **82 miliona eura** bespovratne podrške, čime će se proširiti obuhvat investicija i omogućiti dodatni razvoj crnogorske poljoprivrede i ruralnog turizma.

Ona je ocijenila da su ključni izazovi u implementaciji programa bile administrativne procedure i finansijska sredstva korisnika, ali su premošćeni olakšicama poput avansnih plaćanja i podrške u refundaciji PDV-a.

Program IPARD II značajno je unaprijedio crnogorsku poljoprivredu kroz modernizaciju gazdinstava, povećanje izvoza i usklađivanje sa EU standardima, omogućavajući poljoprivrednicima da postanu konkurentni na evropskom tržištu.

Evropska unija obezbijedila je **75% sredstava programa**, dok je Crna Gora doprinijela sa **25%**, što je rezultiralo ukupnim investicijama od **77 miliona eura** u poljoprivredu – kazala je za Bankar direktorica Direktorata za ruralni razvoj u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Andrijana Rakočević.

Koji su konkretni rezultati postignuti u okviru IPARD II programa u Crnoj Gori i kako su doprinijeli razvoju poljoprivrede i ruralnog turizma?

Rezultati IPARD programa su višestruki. Možemo reći da danas u Crnoj Gori imamo poljoprivredna gazdinstva koja su modernizovana, izgrađeni su prerađivački pogoni za proizvodnju kvalitetne i bezbjedne hrane koji su usklađeni sa EU standardima. Poboľšan je kvalitet života u ruralnim područjima i stvorene prilike za otvaranje novih radnih mjesta. Možemo sa zadovoljstvom konstatovati da je cilj IPARD II programa ispunjen u velikoj mjeri i da imamo veliki broj crnogorskih poljoprivrednika koji mogu da pariraju svojim evropskim kolegama.

Baziraću se i na konkretan podatak koji je proistekao iz poslednjeg popisa poljoprivrede, a to je ukupnjavanje poljoprivrednog zemljišta po gazdinstvu, što je rezultiralo i povećanjem korišćenog poljoprivrednog zemljišta. Takođe, povećan je ukupan izvoz poljoprivrednih proizvoda, što je u najvećem dijelu zahvaljujući IPARD programu, odnosno standardima koje on nameće korisnicima ovih sredstava i čini ih konkurentnim na evropskom tržištu.

Koliko ukupnih sredstava je iskorišćeno iz IPARD II programa do sada, i koliko je preostalo?

Značajno je istaći da od ukupne podrške korisnicima, **75% sredstava** obezbijedila je Evropska unija, dok je preostalih **25%** obezbijedila država Crna Gora. Podrška koja je poljoprivrednim proizvođačima bila dodijeljena u maksimalnom iznosu do **80% za pojedine investicije**, ohrabrila je naše poljoprivrednike da iz godine u godinu sve više koriste sredstva **IPARD II programa**, što je rezultiralo kvalitetnijim i uspješnijim aplikacijama. IPARD II program se pokazao kao jedan od ključnih izvora podrške investicijama namijenjenim razvoju crnogorske poljoprivrede i ruralnih područja. Kroz niz mjera i aktivnosti, program je stavio na raspolaganje **39 miliona eura** podrške EU crnogorskoj poljoprivredi.

Zahvaljujući uspješnoj implementaciji, do kraja 2024. godine, poljoprivredni proizvođači i prerađivači iz Crne Gore iskoristili su oko **34,7 miliona eura**. Ukoliko na ovaj iznos dodamo nacionalni i privatni doprinos u crnogorsku poljoprivredu je investirano **77 miliona eura**.

Budući da je počelo novo programsko razdoblje kroz IPARD III program, crnogorskim poljoprivrednicima je na raspolaganju znatno više sredstava podrške, uključujući **63 miliona eura** podrške iz EU i **19 miliona eura** podrške od Vlade Crne Gore, što ukupno iznosi **82 miliona eura** bespovratne podrške za razvoj poljoprivrede i ruralnog razvoja u Crnoj Gori.

Koji su najveći izazovi sa kojima ste se suočili tokom sprovođenja IPARD II programa i kako ste ih prevazišli?

Nakon uspostavljanja neophodnih akreditacionih kriterijuma zahtijevanih od strane Evropske komisije u decembru 2017. godine potpisan je Finansijski sporazum za IPARD II program koji je definisao modalitet finansiranja u sektoru poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Finansijskim sporazumom za IPARD II program bilo je predviđeno da sredstva izdvojena na godišnjem nivou moraju biti utrošena u skladu sa **pravilom N+3**, tj. u roku od tri godine nakon potpisivanja finansijskog sporazuma za svaku pojedinačnu aplikaciju po godinama. Ukoliko ne budu utrošena u predviđenom roku, sredstva se povlače u budžet EU. Nacionalne vlasti su u komunikaciji sa nadležnim direktoratom Evropske komisije, uspjele da obezbijede jednu godinu više za trošenje dostupnih sredstava odnosno do kraja 2024. godine.

Svakako na početku jedan od izazova bilo je stvaranje sistema za nesmetano sprovođenje IPARD II programa, odnosno stvaranje operative strukture (upravljačke i implementacione) i jačanje administrativnih kapaciteta, kao i stvaranje relevantnog pravnog osnova za nesmetanu implementaciju IPARD II programa.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede obezbijedilo je finansijsku podršku u dijelu refundacije poreza na dodatu vrijednost korisnicima **IPARD II programa 2014-2020**. godine (fizička lica) kroz isplatu subvencija. Takođe, uvedeno je avansno i fazno plaćanje, čime je korisnicima IPARD II programa olakšan pristup finansijskim sredstvima.

Ipak, pored svih olakšica koje smo nastojali da obezbijedimo kako bi imali što veću potrošnju sredstava najveći izazov prilikom realizacije investicija za naše poljoprivrednike predstavlja obezbjeđenje finansijskih sredstava od strane korisnika, s obzirom na to da je preduslov da korisnik realizuje investiciju iz sopstvenih sredstava i ostvari pravo na dobijanje bespovratne podrške.

Da li postoji analiza efekata IPARD II sredstava na lokalne proizvođače i mala i srednja preduzeća u poljoprivredi? Možete li navesti konkretne primjere uspješnih projekata?

U toku je sprovođenje **Ex-post evaluacije IPARD II Programa 2014-2020** koja će obuhvatiti sve faktore koji doprinose uspjehu/neuspjehu sprovođenja, postignuća i rezultate IPARD II programa, uključujući njihovu održivost.

Dosadašnje aktivnosti rezultirale su uspješnom realizacijom **748 projekata**. Zahvaljujući IPARD programu crnogorski poljoprivrednici su modernizovali svoju proizvodnju sa **84 projekta** izgrađenih ili rekonstruisanih objekata kroz **Mjeru 1 i Mjeru 3**, gdje je isplaćeni iznos investicije **25,6 miliona eura**. Kao rezultat toga imamo unapređenje kvaliteta proizvoda, povećan obim proizvodnje, veću konkurentnost i dostizanje EU standarda bezbjednosti hrane u primarnom i prerađivačkom sektoru. Korišćenje sredstava iz IPARD programa značajno doprinosi bogatijoj turističkoj ponudi Crne Gore, pa je kroz **Mjeru 7** podržano **17 projekata** koji se odnose na izgradnju turističkih objekata sa iznosom investicije **1,9 miliona eura**.

Što se tiče investicija koje se odnose na mehanizaciju, isplaćeno je **627 projekata** u iznosu od **47,6 miliona eura**, i podržana nabavka 464 traktora sa iznosom podrške **8,2 miliona eura**.

Najveći broj isplaćenih korisnika je iz sjevernog regiona, dakle njih **431**, zatim iz **središnjeg 293**, te iz primorskog njih **24**.

Ukupno, sve ove investicije kroz IPARD II program su imale potrošnju sredstava za fizička lica oko **38%**, pravna lica **61%** i preostali dio odnosio se na preduzetnike.

Kako će iskustva iz IPARD II programa uticati na strategiju Crne Gore za korišćenje sredstava iz IPARD III programa, kao i budućih EU fondova?

Implementacija IPARD III započela je objavom četiri javna poziva u 2024. godini, dok je u planu da se tokom 2025. godine objave još tri javna poziva. Broj primljenih aplikacija nam govori da su prvi javni pozivi premašili sva očekivanja i da je dostupni raspoloživi budžet već zatražen, što još jednom potvrđuje činjenicu o uspješnoj implementaciji IPARD II programa a i o tome da imamo dovoljan broj crnogorskih proizvođača koji su spremni da povuku ova sredstva.

Svakako, u planu je akreditacija i novih mjera koje će se sprovoditi kroz IPARD III program čime će se proširiti obuhvat dosadašnjih investicija, kao i broj korisnika. Konkretno, tokom 2024. godine pripremljen je akreditacioni paket za mjere **M4- Agro-ekološke, klimatske mjere i mjere organske proizvodnje** koji je dostavljen Evropskoj komisiji na odobrenje, dok se usvajanje paketa za **M6 – Investicije u ruralnu javnu infrastrukturu** očekuje tokom 2025. godine, sa ciljem plasiranja bespovratnih sredstava podrške lokalnim samoupravama za investicije izgradnje/rekonstrukcije vodovodne i putne infrastrukture u ruralnim područjima, odlagališta i/ili mjesta za prikupljanje otpada, postrojenja i instalacija za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, u cilju snabdijevanja gazdinstava i sela energijom kao i obezbjeđivanja uslova za lokalni pristup informacionim tehnologijama i komunikacijama i razvoj brzog i ultrabrzog širokopojasnog interneta. U toku je i opsežna priprema za implementaciju **LEADER mjere (M5)** – Implementacija lokalnih razvojnih strategija, koja će svojim novim pristupom ojačati lokalne akcione grupe da postanu nosioci promjena i razvoja u svojim lokalnim zajednicama.

Kada je riječ o usaglašavanju sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU i budućih finansiranja iz evropskih fondova, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je donijelo **Strategiju razvoja poljoprivrede i ruralnih područja 2023-2028** koja predstavlja razvojnu strategiju Crne Gore kojom se utvrđuju pravci razvoja poljoprivrede i ruralnih područja za upravljanje poljoprivrednim resursima na dugoročno održiv način, obezbjeđivanje stabilne ponude bezbjedne hrane, prihvatljive u pogledu kvaliteta i cijena uz očuvanje životne sredine, unapređivanje životnog standarda ruralnog stanovništva i ukupnog ruralnog razvoja, te jačanje konkurentnosti proizvođača hrane.

Strategija dopunjuje i nadograđuje ciljeve prethodnih strategija i strategija predviđenim Zajedničkom poljoprivrednom politikom (**ZPP**) **EU za period 2022 – 2027**, te adresira prilike i mogućnosti koje do sada nijesu ostvarene. Ovaj dokument postavlja okvir koji će omogućiti Crnoj Gori da izvrši konačna prilagođavanja politike usaglašavanja tokom pristupnih pregovora i rezultiraće potpuno usklađenim Strateškim planom Zajedničke poljoprivredne politike.

Crna Gora je postigla značajan napredak u harmonizaciji pravne usklađenosti i jačanja institucija u skladu sa pravnom tekovinom EU, te unaprijedila i ojačala konkurentnost domaće poljoprivredne proizvodnje sprovođenjem nacionalnih programa podrške i implementacijom IPARD programa.

Da li postoji plan za pojednostavljenje administrativnih procedura i ubrzanje procesa odobravanja i isplate sredstava kako bi što veći broj poljoprivrednika mogao da iskoristi ove fondove?

Prepoznajući da je saradnja ključna za uspješno korišćenje dostupnih sredstva, u procesu implementacije programa uključili smo sve relevantne strane. Stoga, Ministarstvo je sa određenim institucijama, koje su prepoznate kao važne u sistemu implementacije ovog programa, potpisalo sporazum o saradnji, kako bi ovaj proces nesmetano tekao, a korisnicima olakšao proces prikupljanja dokumentacije.

Na druge uslove koji se odnose na set dokumentacije koji je obavezan, naglašavamo da je isti u skladu sa pravilima EU i nacionalnim zakonodavstvom, te da se isti moraju poštovati. Svakako, podsjećamo da se IPARD program tokom implementacionog perioda modifikovao čak sedam puta, zahvaljujući čemu je i ostvaren dobar rezultat ugovaranja projekata kao produkt višegodišnjeg nastojanja i rada upravljačke i implementacione strukture, ali i drugih partnerskih institucija koje su doprinijele uspješnosti ovog pretpripravnog programa.

Konačno, na koji način Ministarstvo planira da podrži one aplikante koji iz određenih razloga nijesu uspjeli da dobiju sredstva iz IPARD II, ali imaju potencijalne projekte za buduće programe podrške?

Korisnici koji nijesu uspjeli da iskoriste sredstva iz IPARD II programa obično nijesu ispunjavali kriterijume zadate ovim programom, pa ih ohrabujemo da svoje investicije realizuju kroz novo programsko razdoblje IPARD III programa ili da koriste sredstva iz nacionalnog finansiranja, odnosno Agrobudžeta.

POLOŽAJ ŽENA U RURALNIM PODRUČJIMA

Žene na selu imaju ideje, snagu i značajnu ulogu u zajednici, ali potrebna im je veća podrška institucija, porodice i podrška drugih žena kako bi ostvarile svoj potencijal. Uglavnom nemaju stalan izvor prihoda, i ne prepoznaju značaj obrazovanja kako i zbog finansijske ograničenosti tako i zbog patrijahalnih načina života.

**U REGISTRU POLJOPRIVREDNIH
GAZDINSTAVA UPISANO JE
3375 ŽENA.**

Žene se suočavaju sa značajnom diskriminacijom kada je u pitanju vlasništvo nad zemljištem i stokom, učešće u tijelima koja donose odluke i pristup resursima, kreditima i tržištima, u nekim oblastima manjim primanjima. I pored činjenica da postoje značajna ulaganja kada je položaj žena u ruralnim područjima u pitanju, postoji prostor za njegovo dalje jačanje.

MPŠV kontinuirano se bavi kreiranjem politike ruralnog razvoja, gdje je posebna pažnja posvećena ženama, kao i mladima u ruralnim područjima koji su nosioci poljoprivrednih gazdinstava.

Doprinos poboljšanju položaja žena u ruralnim područjima Ministarstvo je uvrstilo u strateškim dokumentima, kao i u **Strategiji razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Crne Gore 2023-2027**, tako i u Programu razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Crne Gore IPARD III program.

Naime, prema uslovima koje je propisalo ministarstvo, žene na selu mogu ostvariti dodatne bodove ukoliko su nosioci poljoprivrednih gazdinstava. Na taj način stvaraju se veće šanse za njihov ostanak u ruralnom području, postizanje ekonomske samostalnosti i unaprijeđenje kvaliteta života u cjelini.

**ŽENE NA SELU
IMAJU IDEJE,
SNAGU I
ZNAČAJNU
ULOGU**

Kroz Program razvoja poljoprivrede i ruralnih područja (IPARD III) prilikom prijavljivanja na javne pozive, ženama aplikantkinjama se daje prednost u vidu bodovanja, gdje se prilikom rangiranja dodjeljuje **10 bodova** ako su iste nosioci registrovanog poljoprivrednog gazdinstva i ako je žena mlađja od **40 godina** takođe ima dodatnih 10 bodova, što ih čini konkurentnijim u odnosu na ostale aplikante.

Podaci iz Registra poljoprivrednih gazdinstava ukazuju na tendenciju porasta broja žena kao nosioca poljoprivrednih gazdinstava, što se može smatrati i rezultatom sprovođenja politika dodatnog finansiranja nacionalnih i IPARD mjera.

U Registru poljoprivrednih gazdinstava upisano je 3375 žena.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede u saradnji sa FAO i UNDP-om sprovodi projekat „#OSNAŽI JE“ i koji se sastoji od tri ključne komponente:

Prva komponenta obuhvata identifikaciju prioriteta i potreba ruralnih žena i zajednica, kao i u prepoznavanju prepreka i izazova s kojima se suočavaju. Istovremeno, procjena će ojačati statistički sistem i poslužiti kao osnova za kreiranje politika i intervencija zasnovanih na dokazima i prilagođenih rodnoj perspektivi.

Druga komponenta fokusiraće se na prevazilaženje rodni razlika i prepreka u pilot opštinama kroz ciljno usmjerene inicijative za ekonomsko osnaživanje žena iz ruralnih područja, poput promotivnih događaja, umrežavanja i sličnih aktivnosti.

Treća komponenta, povezana sa drugom, organizovaće radionice za jačanje kapaciteta u pilot opštinama. Ove obuke će obuhvatiti teme kao što su marketing, brendiranje, razvoj poslovnih planova i digitalna pismenost.

Kroz implementaciju projekta OSNAŽI je žene iz ruralnih područja će u velikom dijelu prevazići izazove sa kojima se trenutno suočavaju i kroz razmjenu znanja i iskustava aktivnom učešću u procesu donošenja odluka unaprijediti ulogu koju žene imaju u osiguravanju održivosti seoskih domaćinstava i zajednica.

Prvi strateški sastanak u okviru projekta „Osnaži je: Podsticanje inkluzivnog i ruralnog razvoja“, koji podržava FAO, održan je 17. decembra, u hotelu Dvor u Bijelom Polju. Sastanak, kojim je moderirala Suzana Stijović, okupio je predstavnike opština Bijelo Polje i Berane, poljoprivrednice, preduzetnice, poljoprivredne proizvođače, kao i predstavnike privatnog i civilnog sektora. Nacionalna konsultantkinja FAO, Jovana Šuković, i savjetnica Direktorata za ruralni razvoj, Milena Kotlica, dale su poseban doprinos diskusiji.

Drugi strateški sastanak projekta „Osnaži je“ održan u Beranama, 22. februara 2025. godine okupio je predstavnike Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, opština Berane i Andrijevice, poljoprivrednike, preduzetnike, članove nevladinog i privatnog sektora. Nacionalna konsultantkinja FAO, Jovana Šuković, i načelnik Direkcije za programiranje, Miloš Kusovac, dali su poseban doprinos diskusiji tokom ovog sastanka.

Glavni cilj ovih sastanka bili su da se kroz otvoreni razgovor identifikuju prioriteta za veće uključivanje žena u poljoprivredu i razvoj ruralnih područja Crne Gore, ali i da se podstakne saradnja među učesnicima. Takođe, mogućnosti finansiranja kroz IPARD i agrobudžetske mjere, kao i izazovi sa kojima su se učesnici susretali prilikom apliciranja, razmjena iskustava i dobrih praksi i dr.

6. POGLAVLJE

USPJEŠNA PRIČA: IPARD PODRŠKA DOPRINOSI RAZVOJU SEOSKOG TURIZMA U CRNOJ GORI

Zahvaljujući sredstvima IPARD programa i investicijama u razvoj ruralnog turizma kroz Mjeru 7, seoski turizam u Crnoj Gori polako ali sigurno dobija svoje pravo mesto, pa se na taj način otkrivaju ljepote i blagodeti položaja i prirodnih dobra koje Crna Gora može da ponudi turistima.

Samo 13 kilometara od užurbanog centra Nikšića, u srcu netaknute prirode, nalazi se etno selo Tačevine u istoimenom mjestu, gdje se **d.o.o. "Magic Family"** javlja kao korisnik podrške u okviru Mjere 7 IPARD programa. Na nadmorskoj visini od 1150 metara vazduh je kristalno svjež, priroda je ostala čista i divlja, pa boravak u Tačevini pruža jedinstven osjećaj slobode i spokoja.

„Nikšić je na putu povezivanja primorja i Durmitora, i naš cilj jeste da privučemo određenu klijentelu sa primorskog dijela Crne Gore koja će uživati u ovakvim sadržajima. Naše Etno-selo Tačevine posjeduje prelijepo i brižljivo uređene kolibe, sa čijih terasa se pruža pogled na beskrajni horizont prekriven zelenim šumama, planinskim vrhovima i plavim nebom koje se stapa s daljinama. Zaista sam ponosan što u svom rodnom mjestu mogu da doprinesem lokalnom razvoju“ - kazao je je naš sagovornik Đukanović, vlasnik Etno sela Tačevine.

U sklopu etno sela, na raspolaganju je **12** udobno opremljenih apartmana, pažljivo dizajniranih da pruže maksimalnu udobnost i toplinu doma. Ovaj turistički kompleks pruža gostima odmor, rasonodu i rekreaciju, na raspolaganju su i mnogobrojne aktivnosti i različiti sadržaji: u neposrednoj blizini moguće je organizovati pješačke i biciklističke ture do Kapetanovog jezera i Moračkih planina. Takođe, u sklopu etno kompleksa postoji restoran, u kome se služe tradicionalni specijaliteti lokalne kuhinje, gdje se u procesu spremnja hrane koriste poljoprivredni proizvodi od lokalnog stanovništva.

"Magic Family" d.o.o. je korisnik u okviru **Mjere 7 Prvi javni poziv**, za vrstu investicije: oprema, konkretno: bijela tehnika, kuhinja, namještaj. Iznos investicije bez PDV-a je **152.896,29 eura**, podrške **99.382,59 eura**, iznos **EU finansiranja je 74.536,94 eura**, a iznos nacionalnog finansiranja je **24.845,65 eura**.

“Program IPARD pruža veliki broj mogućnosti za podršku i pomoć prije svega da se unaprijede kapaciteti i ispune određeni standardi u turističkoj ponudi. Ova investicija i podrška kompletirala je naše sadržaje i doprinijela povećanju prihoda našeg gazdinstava, i pozivam sve moje sugrađane da se prijavljuju za ovakve vidove podrške i iskoriste dostupna sredstva” – zaključio Đukanović.

Info kutak

PRIPREMA I REALIZACIJA BILTENA

IPARD UPRAVLJAČKO TIJELO
DIREKTORAT ZA RURALNI RAZVOJ
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE

Rimski trg 46, Podgorica, Crna Gora

Možete zakazati sastanak na nekom od brojeva telefona:

Direktorat za plaćanja

Moskovska 101, Podgorica

Tel: 020 672 007 / 020 672 026 / 067 205
790

Direktorat za ruralni razvoj

Rimski trg 46, Podgorica

Tel: 020 482 222 / 020 482 150

Zapratite na Instagram i
Facebook zvaničnim nalozima:

ipardzatebe

ipardzatebe

Pratite sve informacije na
www.gov.me/ipard

Ovaj bilten ne predstavlja propis niti drugi pravni akt, već je isključivo informativnog karaktera. Sadržaj ove publikacije ne mora nužno odražavati stavove Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, kao ni Evropske unije. Izdavač i autori ne mogu snositi odgovornost za štetu koja bi eventualno mogla nastati u vezi s korišćenjem ovog biltena.